

نقش فعالیتهای بانوان در گسترش مدارس ایران

۱۳ فروردین ۱۳۹۵ ساعت ۱۲:۰۶

زنان، به دنبال حضور سیاسی، کم کم تشکلهای خود را سامان داده، به انجام کارهای اجتماعی متمایل تر شدند. نامه یکی از دختران جوان آن روزها به نام زهرا سلطان نظام السلطنه به برادرش محمدعلی که در روسیه تحصیل می کرد، حکایت از یک سلسله حرکت های اجتماعی جامعه زنان دارد که مطالعه آن به روشن شدن شرایط زنان در دوره مشروطه کمک می کند...

نهضت مشروطه ایران علاوه بر تغییرات عظیم در ساختار حکومتی جامعه، ایجاد احزاب سیاسی مختلف، باز شدن درهای اندیشه های جدید و... نهاد جامعه زنان ایران را هم عمیقاً تکان داد. از همان ابتدای نضج این حرکت، زنان همپای مردان به تکاپو افتادند و از ماجرای گران شدن قند و درگیری در مسجد شاه گرفته تا مهاجرت و به توپ بستن مجلس در جوش و خروش بودند. بدین جهت پس از استقرار نظام مشروطه به مرور، زنان نیز تصمیم گرفتند فعالیتهای مستقلی را در پیش گیرند که پیامد آن را می توان در انتشار روزنامه های مخصوص زنان، تشکیل مجامع مختلف، افتتاح مدارس دخترانه و... جستجو کرد. این مهم جز با رعایت چارچوب ها و موازین مذهبی جامعه میسر نمی شد. مسلماً در آن جو محدود، تنها زنانی می توانستند نسبت به این مسایل آگاهی بیشتری داشته باشند که به نحوی همگام با مردان درگیر مسایل پیش آمده جدید باشند.

با برداشتن اولین قدم ها، زنان به فکر اصلاح جایگاه اجتماعی زن، ارتقاء بهداشت و سطح سواد و احقاق حقوق حقه خود شدند. مسأله ای که پیش از آن با استدلالات قانونی پی گیری نشده بود. حضور آن ها با یک شعور سیاسی تازه ای موجودیت یافته بود که با گذشته تفاوت بسیار می کرد. در گذشته این کار به تشویق مردان و در کنار آن ها صورت می پذیرفت. اما در دوره مشروطه زنان پا به پای مردان در عرصه های مختلف سیاسی متأثر از جو آزادی خواهی گام بر می داشتند.

زنان، به دنبال حضور سیاسی، کم کم تشکلهای خود را سامان داده، به انجام کارهای اجتماعی متمایل تر شدند. نامه یکی از دختران جوان آن روزها به نام زهرا سلطان نظام السلطنه به برادرش محمدعلی که در روسیه تحصیل می کرد، حکایت از یک سلسله حرکت های اجتماعی جامعه زنان دارد که مطالعه آن به روشن شدن شرایط زنان در دوره مشروطه کمک می کند: از مهم ترین انجمن هایی که به دنبال برپایی مجلس اول شورای ملی زمینه فعالیتهای بعدی زنان را فراهم ساخت، باید انجمن مخدرات وطن را نام برد که در سال ۱۳۲۹ ه. ق و با ریاست آقا بیگم دختر شیخ هادی نجم آبادی تأسیس شد. تعداد اعضای آن به شصت نفر می رسید، اعضا تلاش خود را بر تأسیس یتیم خانه، مدرسه دخترانه، اکابر و تحریم اجناس روسی معطوف می کردند. انجمن خواتین و شرکت خیریه خواتین ایران که برای سامان دادن به اوضاع یتیم خانه ها و بیمارستان ها و مدارس به جمع آوری اعانات و کمک های خیرخواهانه مردمی مشغول بودند، در آن برهه فعالیت وسیعی داشتند. مریم مزین السلطنه (۱) رئیس شرکت خیریه خواتین از اداره حفظ الصحه خواستار رسیدگی به وضع زنان شد. علاوه بر اقدامات اساسی و بنیادی، رؤسای انجمن های

زنان برپایی مجامع هنری، اجتماعی و تفریحی را نیز جزو برنامه خود قرار دادند. دعوت زیر یکی از این گونه برنامه‌هاست: «عموم خواتین محترم برای مقاصد خیریه از قبیل یتیم‌خانه و مریض‌خانه و مدرسه دختران از روی پروگرام وزارت علوم و غیره و مجلس کنفرانس و سینماتوگراف دعوت به عمل می‌آید... حضرت سردار ملی ستارخان و سالار ملی باقرخان نیز حضور خواهند داشت.» (۲)

ایجاد دو مدرسه دیگر تحت عناوین پردگیان و مستورات توسط دختران دره‌المعالی که در منازل پدریشان بدان مبادرت ورزیدند از جمله فعالیت‌هایی بود که توسط انجمن‌ها و تشکیلات زنانه ایجاد شد. این مدارس هرکدام در حدود چهل کودک یتیم از سادات و تهی‌دستان را به رایگان نگهداری کرده و تحت تعلیم قرار داده بودند. (۳)

با به توپ بستن مجلس و تعطیلی بسیاری از روزنامه‌ها، اطلاع‌رسانی از وضعیت مدارس دخترانه به دو روزنامه شکوفه و رعد محدود شد. در سال ۱۳۳۲ ه. ق مدیر مدرسه حشمت المدارس نوشت که ۱۲۰ نفر شاگرد که اکثراً ایتام بی‌بانی و بی‌باعت هستند در آنجا رایگان تحصیل می‌کنند. خانم آقای سردار اسعد و سردار بهادر از سران بختیاری جهت بازدید به مدرسه رفته بعد از امتحان دانش‌آموزان به هر یک پنج تا ده شاهی پول سفید، به مدیره پنجاه تومان تحت نام اعانه، به معلمین دو عدد پنج هزاره طلا و به فراش‌ها و مستخدمین هر نفر یک پنج هزاره داده بودند. (۴)

در شرایط فوق و با توجه به واکنش‌های مردمی و مذهبی جامعه، نه تنها تک‌تک این زنان مورد تهمت و افترا قرار داشتند، بلکه دولت هم، چنانکه باید نمی‌توانست در راستای تحقق اهداف حکومت قانونی به آن‌ها یاری رساند. چرا که مردان سابقه‌دار در عرصه‌های فرهنگ و مدرسه‌سازی چون رشیدیه نیز از این تهمت‌ها مصون نبودند. با این وجود ضرورت زمان و سیر طبیعی وقایع، دولت را بر آن داشت تا خود دست به کار شده، با اخذ مجوز از وزارت علوم مبادرت به تأسیس مدارس برای دختران نماید. (۵) بعدها نیز با توجه به افزایش این مدارس (۲۵ مدرسه - در سال ۱۳۳۲ ه. ق) حدود ۸۹۰ شاگرد دختر مشغول تحصیل شدند که در حدود ۱۹۲ نفر آن‌ها به رایگان تحصیل می‌کردند. (۶)

سرانجام، تلاش زنان به بار نشست و به رشد سطح آگاهی آنان منجر شد. شاید این اقدام نیز همچون دیگر مواردی که در فراز و فرود پس از انقلاب مشروطه فروکش کرده بود، از شور اولیه افتاد. اما به هر حال این زنان توانستند از طریق روزنامه‌های اختصاصی خود و در محافل مستقل، مشکلات خود را در سطحی وسیع منعکس نمایند و دولت را مجبور به رسیدگی به مسایل بهداشتی و نیز تحصیلات زنان کنند.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۲۰۹۹۱/ایران-مدارس-گسترش-بانوان-فعالیت‌های-نقشه>